

Mogući rudarski bum u Srbiji obećava izdašne profite privatnim kompanijama koje će eksploatisati rudno bogatstvo. Poreske olakšice, jeftina radna snaga i neadekvatna regulacija vezana za zaštitu životne sredine čine bogata nalazišta izuzetno privlačnim i povoljnim za eksploataciju.

Ekološke katastrofe i uništavanje prirode u Srbiji malo koga više iznenađuju. Pod krinkom državnog ekonomskog ili energetskeg razvoja, nemilosrdna eksploatacija prirodnih resursa ostavlja pustoš iza sebe. Na pomolu je nova bitka za resurse u Srbiji. Ovoga puta plen se nalazi duboko u utrobi Zemlje.

Bacanje koski

Nakon što je prošle godine RTB Bor „uspešno“ preuzela kineska kompanija *Zijin*, ministar energetike i rudarstva Aleksandar Antić priziva velike igrače da zgrabe priliku i omaste brkove velikim rudnim bogatstvima Srbije. Ovog proleća, na Međunarodnom ministarskom samitu u Torontu, Antić je pokušavao da namami investitore gladne profita. Tom prilikom je izjavio da se „prema istraživanju kanadskog instituta 'Frejzer', Srbija nalazi na 4. mestu među evropskim zemljama po atraktivnosti za ulaganja u rudarski sektor“. Iz samog izveštaja na engleskom, može se zaključiti kako je nagli skok Srbije na lestvici ponajviše rezultat unapređenja porezne politike te poboljšana percepcija aktera u vezi s nejasnoćama u sferi zaštite životne sredine. U tim segmentima je Srbija kaskala, a sada strelovito juri prema gore. Dok unapređenje porezne politike u prevodu znači više poreznih olakšica za investitore, poboljšana percepcija aktera u kontekstu regulacija zaštite životne sredine ostavlja prostor za interpretaciju, te samim tim zahteva malo refleksije o tom što je „pesnik hteo kasti“. I tu dolazimo zapravo do centralnog problema ove „rudarske groznice“ koju Antić i ekipa sanjaju u svojim vlažnim snovima.

Osim poreskih olakšica i jeftine radne snage, koju Vlada Srbije revno obezbeđuje, za svu industriju koja se primarno temelji na eksploataciji prirodnih resursa, najvažniji aspekt u poslovanju jesu regulacije vezane za zaštitu životne sredine. I to je zapravo najveća strateška prednost Srbije u ovom slučaju. Srbija kontinuirano pada na svim testovima brige i očuvanja životne sredine. Slučajevi poput uništavanja reka mini-hidroelektranama, zakopavanja otrovnog otpada u zemlju i nelegalne seče šuma samo potvrđuju ustaljenu normu „dopuštene“ destrukcije prirode na sve moguće načine. Čini se kao da su ekocidi u Srbiji postali sasvim normalna stvar. A sve je to zapravo rezultat mlitave regulacije u zaštiti životne sredine i još mlitavije implementacije te regulacije u praksi.

Za šaku dolara

Svaka ljudska intervencija u prirodi dovodi do određenog oblika poremećaja prirode, većeg ili manjeg intenziteta. Rudarska industrija je prljava industrija po svom habitusu. Postoji nebrojeno mnogo slučajeva u raznim zemljama diljem sveta u kojima je rudarska industrija ostavila za sobom ozbiljno devastiranu prirodu. Pojave poput zagađenja podzemnih i površinskih voda, vazduha, erozije i potonuća tla dolaze zajedno u paketu s rudarskom industrijom.

S druge strane, u ekonomskoj sferi, razvoj rudarske industrije se u Srbiji prikazuje kao velika mogućnost za ekonomski razvoj. I to bi bilo zaista tako kada bi država sama eksploatisala vlastita rudna bogatstva za vlastitu korist, odnosno zarad jačanja ekonomskog standarda svojih stanovnika. U tom slučaju, količina degradacije prirode donekle bi bila opravdana jer bi bilo koristi za celo društvo.

Međutim, u ekonomsku konstrukciju treba uvesti i troškove zagađenja životne sredine. Odličan primer posledica nakon zatvaranja rudnika se nalazi u Nemačkoj, u pokrajini Rur, koja je bila poznata po rudnicima uglja, koji su sada zatvoreni svi do jednog. Budući da je cela podzemna površina pokrajine izbušena poput švajcarskog sira zbog rudnika, to je poremetilo podzemne tokove i rezerve vode. Zbog toga postoje stotine kilometara cevi i pumpe koje ispumpavaju vodu iz starih rudnika kako bi se sprečio njihov kolaps. Izračunato je da trošak tog zahvata na godišnjoj razini iznosi oko 220 miliona evra. U celom slučaju je još gore što će hipotetički, prema projekcijama, s obzirom na situaciju u Ruru pumpe morati da rade „zauvek“.

Vratimo se na Srbiju. U slučaju Srbije, u kojoj država naplaćuje samo mali postotak privatnim kompanijama za eksploataciju vlastitih resursa, tzv „rudnu rentu“ koja iznosi pet odsto, cela ekonomska opravdanost pada u vodu. A sa njom pada i opravdanost količine degradacije prirode i troškova zagađenja koju će rudarska industrija neminovno doneti sa sobom.

Ako se sagledaju projekcije ukupne vrednosti rudnih bogatstava u pojedinim nalazištima, odmah postaje jasno da će Srbija pobrati samo mrvice sa stola u rudarskom bumu koji se najavljuje. Nalazište Čukaru Peki i Jadar primeri su koji lepo ilustruju koliko malo će Srbija izvući iz cele ove priče.

U slučaju nalazišta Čukaru Peki, u martu 2016. godine rudarska i geološka kompanija *SRK Consulting* iz Velike Britanije objavljuje i preliminarnu ekonomsku analizu. Prema toj studiji, *Čukaru Peki* je potencijalno jedno od najvećih svetskih nalazišta bakra i zlata, u čijoj se Gornjoj zoni može otkopati 35 miliona tona rude s 2,9 odsto bakra i 1,7 odsto zlata po toni

(oko 900.000 tona bakra i 70 tona zlata). Procenjena vrednost nalazišta u Gornjoj zoni vrti se oko 1,5 milijardi dolara, dok su projekcije za Donju zonu nalazišta daleko izdašnije.

Predviđena metoda eksploatacije nalazišta Čukaru Peki u preliminarnoj analizi je metoda podzemne eksploatacije, bez zarušavanja, koja nije toliko destruktivna po životnu sredinu. Međutim, *SRK Consulting* dostavlja 2017. godine novu analizu, u kojoj je navedena metoda eksploatacije zarušavanjem, odnosno, podzemnim miniranjem. Naime, podzemni radovi će dovesti do urušavanja tla u radijusu od 800 metara, te do sleganja tla u površini od 1400 metara, kako je predviđeno u samoj analizi. Kako to zapravo izgleda na terenu, pokazuju fotografije udruženja „Čukaru Peki“, na kojima se jasno vidi negativan uticaj na prirodu i lokalnu zajednicu koja se na tom području bavi poljoprivredom, pčelarstvom itd.

Drugi slučaj rudarske senzacije je onaj u Jadru pored Loznice. Ustanovljeno je da se na tom lokalitetu kriju velike količine litijuma. Litijum je trenutno među najtraženijim metalima na svetu, prvenstveno zbog proizvodnje mobitela i razvoja industrije električnih automobila. Kompanija koja je dobila dozvolu za eksploataciju je *Rio Tinto*, jedna od najvećih rudarskih kompanija na svetu. Projekcije kažu da se u Jadru nalazi oko deset odsto svetskih rezervi litijuma i velike količine bora ujedno. Za razliku od nalazišta „Čukaru Peki“, u slučaju Jadra još uvek nema procena kolika je ukupna vrednost nalazišta. No, sudeći prema potražnji litijuma i njegove vrednosti, u pitanju su milijarde. Osim velike vrednosti nalazišta Čukaru Peki i Jadra, njihova sličnost je da metode eksploatacije, kako bakra i zlata, tako i litijuma, predstavljaju višestruko destruktivan proces za životnu sredinu na tim lokacijama.

Prljavi igraju prljavo

Malo ko se pita ko su zapravo kompanije čija se imena vežu za navedene projekte na nalazištima Čukaru Peki i Jadru. Kompanije koje se vežu za Čukaru Peki su *Zijin*, *Nevsun Resources* i *Freeport McMoran*, dok je *Rio Tinto* jedini igrač u Jadru. Običnom pretragom na *Googleu* lako se dođe do informacije da sve navedene kompanije prati istorijat zagađenja prirode te eksploatacije radnika i grubih povreda ljudskih prava.

Zijin je u matičnoj Kini, u pokrajini Fujian, za sobom ostavio ekološke havarije poput zagađenja reka i izvora vode, zbog korišćenja natrijum-cijanida prilikom ispiranja ruda, visokotoksičnog elementa koji je uzrokovao iznimno povećanu stopu oboljenja od karcinoma, pomor ribe itd.

Freeport McMoran je poznat po tome što svake godine baci desetine miliona tona rudnog otpada iz rudnika Grasberg u Indoneziji u lokalnu reku Ajkwa, te po neljudskoj eksploataciji svojih radnika u tom indonezijskom rudniku, koja je rezultirala velikim štrajkom pre dve godine.

Rio Tinto je također devastirao ekosustav lokalne zajednicu koja se nalazila u krugu rudnika Oyu Tolgoi, u pustinji Gobi na području Mongolije.

Nevsun Resources je poznat po brutalnoj eksploataciji svojih radnika u rudniku Bisha u Eritreji. Nekolicina radnika tog rudnika tužila je kompaniju *Nevsun Resources* u Kanadi, njenoj matičnoj zemlji, zbog prisilnog rada i torture.

O prljavom vešu kompanija koje se vrte oko aktualnog rudarskog buma u Srbiji nije pisao nijedan medij. Sudeći po njihovom historijatu i načinu poslovanja u raznim zemljama sveta, te uzevši u obzir u bedno stanje srpskog regulatornog okvira, kako ekološkog tako i radnog prava, sve ukazuje da će navedene kompanije u Srbiji poslovati prema svom već uvreženom modelu. A velike kompanije vole zemlje poput Srbije, gde je regulativa poput paukove mreže. Elastična i puna rupa.

Lepa sećanja

Kad se sve sabere, može li rudna renta od pet odsto da opravda ove projekte kad se uzme u obzir neminovna količina štete za prirodu i lokalne zajednice koja će proizići iz projekta Čukari Peki i Jadar? Teško. Međutim, tu priči nije kraj.

U Srbiji trenutno velike svetske rudarske kompanije snimaju nekoliko desetina lokacija na kojima se potencijalno kriju nalazišta vrednih ruda. U skladu s aktualnom političkom i socio-ekonomskom atmosferom u Srbiji, i s obzirom na to kako stvari funkcionišu, prva slika koja dolazi u glavu je da Srbija u bliskoj budućnosti može postati jedna velika iskopina. Apologete „pošto-poto“ ekonomskog razvoja Srbije daće sve od sebe ne bi li se to zaista i dogodilo, jer oni će zasigurno znati da prodaju priču i da u nju ugrade svoje interese. A cena prirode je skoro pa džabe. Samo pet odsto.

Malo je toga ostalo u Srbiji a da nije uništeno raznim interesima ovih i onih, osim prirode. A kako stvari stoje, i priroda je na dobrom putu da nam u budućnosti ostane samo u sećanju. Sećanju kako je nekada bilo lepo.

Izvor: sindikalizam.org